

Aansprekersoproer

1696

De afbeeldingen in dit boekje komen uit de beeldbank van het Stadsarchief Amsterdam, tenzij anders aangegeven

*W*e zijn het intussen wel gewend dat een demonstratie o.i.d. ge-
kaapt wordt door een groep ontevreden die het dan tot rellen
laat komen. In de 17e eeuw was dat minder gebruikelijk maar
we krijgen nu een voorbeeld waarin het bijna net zo verliep.

De stadsregering benoemde in 1696 72 aansprekers en lantaarndragers om in het vervolg uitvaarten te organiseren als dienst van de stad. Bovendien werd een stedelijke belasting op het begraven ingevoerd. De Republiek was nog steeds of alweer in oorlog met Frankrijk maar dat verliep niet goed. De stadskas was leeg en er werden dit soort trucs bedacht om meer geld te genereren. Deze maatregel betekende het einde van een klein legertje van 250 particuliere aansprekers die zonder werk kwamen te zitten. Hun verweer was het verspreiden van nepnieuws dat door deze belasting arme inwoners niet de gebruikelijke begrafenis zouden kunnen genieten en 'voor oud vuil' weggewerkt zouden worden. Op 31 januari 1696 braken onlusten uit onder armlastige Amsterdammers. Men trok op naar het stadhuis om verhaal te halen. Toen men ervoer dat de nieuwe aansprekers in het Aalmoezeniershuis op de Prinsengracht benoemd zouden worden toog men naar de Prinsengracht. Een ander deel ging naar het huis van burgemeester Jacob Boreel op de Herengracht en daar liep het uit de hand. De corpulente en ziekelijke burgemeester Boreel, die volgens het gepeupel de bedenker van de nieuwe belasting en regeling was, kon net op tijd over de schutting van zijn tuin vluchten. De paar schutters die onder leiding van commandant Spaarroog het huis hadden moeten bewaken, moesten toekijken hoe de stenen uit de straat werden gelicht om als munitie te dienen. Spaarroog die daar iets aan wilde doen, stak met zijn sabel een jongen neer waarop de meute zich op de schutters stortte en verjoeg. Men drong het huis binnen en sloeg alles kort en klein, sleepte huisraad naar buiten en kieperde die in de gracht. Kostbaarheden en schilderijen verwissel-

- ◀◀ *Op de omslag een historiserende prent met een wel heel ludieke verbeelding van het oproer; de werkelijkheid was toch iets grimmiger*
- ▶ *Het plunderen van het huis van burgemeester Jacob Boreel; de complete inboedel werd kort en klein geslagen*

kregen en werkeloze matrozen.

De schutterij was enigszins ontredderd en wist bij gebrek aan goede leiding het oproer niet te stoppen. Ze hadden ook nog geen instructie gekregen om met scherp te schieten. Er waren gevallen bekend van schutters die weigerden op te draven om opnieuw de regenten hun hachje te redden. Zij kregen te maken met hoge boetes. Er werden ook particulieren en gildeleden gecharterd om de schutterij te

- ▲ *Boze Amsterdammers verzamelen zich voor het stadhuis*
- *In wat we vandaag snelrecht zouden noemen werden op 1 februari 1696 de eerste twee oproerkraaiers aan de gevel van de Waag opgehangen*

den van eigenaar of werden eveneens vernietigd. Ook het huis van schout De Vicq werd belaagd maar die wist het gepeupel bezig te houden met het gooien van muntjes tussen de opdringende massa, in afwachting van de gealarmeerde schutterij. Hij liet nota bene zijn dochtertje soebatten om huis en pappa te sparen. De eerste boze Amsterdammers kregen al snel versterking van andere groepen die ontevreden waren over het stadsbestuur. Daaronder gildeleden die te weinig betaald

assisteren. Burgers die een paard bezaten werden verzocht om met getrokken zwaard door de stad te rijden. Het turfdragersgilde werd bewapend en als schutters erop uit gestuurd.

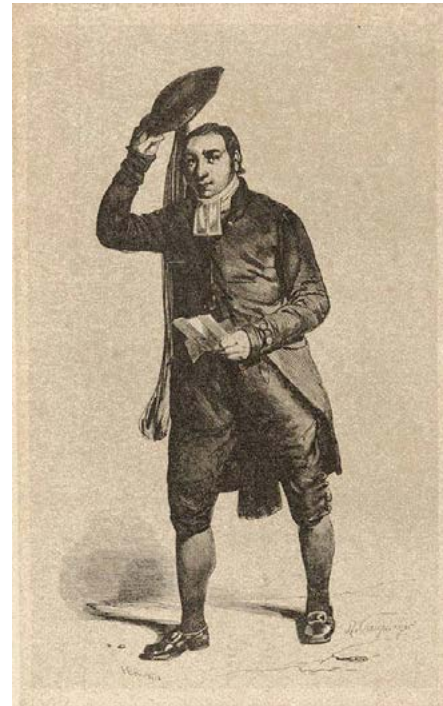
Pas de volgende dag, 1 februari, kreeg de schutterij opdracht gericht met scherp op betogers te schieten. Er werden 48 oproerkraaiers opgepakt waarvan er twee in vensters van de Waag op de Dam werden opgehangen. De overigen hoorden verschillende straffen tegen zich uitspreken, waarvan alsnog 4 de doodstraf. De rest kreeg lijfstraffen en/of verbanning over zich uitgesproken.

De ware reden achter de onlusten was opnieuw de kwaad aardige verrijking van de regentenkliek ten koste van de bevolking, waardoor de kloof tussen arm en rijk steeds groter werd. De plundering van het Huis De Pinto geeft aanleiding te veronderstellen dat een deel van de relschoppers antisemitische bedoelingen had. Dat was in die periode eigenlijk niet aan de orde.

Hoe verliep een begrafenis in de 17e eeuw?

Als je het kon betalen regelde je een graf in een kerk, met een fraai gebeeldhouwde zerk. Daarbij ging dan de voorkeur uit naar een der beide parochiekerken, waarbij de Oude Kerk favoriet was. Dat maakte dat dit de duurste manier van begraven werd. Als de financiën dit alles niet toeliet werd men buiten de kerk op het kerkhof begraven. Ook daar kon men een grafzerk of zelfs een monument laten plaatsen, nog steeds afhankelijk van de draagkracht. Rouwbrieven rondsturen kende men niet. Daarvoor werd tot in de 20e eeuw nog een aanspreker ingehuurd, die ook het verdere begrafenisritueel voor zijn rekening nam: doodgravers, kistdragers, aanzeggers enzovoort. Ook de aansprekers hadden een heel arsenaal bijkomstige diensten in de aanbieding, zoals de tijdelijke aankleding van het

woonhuis tot de dag van de uitvaart en de begrafenismaaltijd. Begraven was onderhevig aan een vergunning tot begraven op een bepaalde begraafplaats, waarvan er een toenemend aantal in de stad aanwezig was. Er werden 5 klassen benoemd, elk met hun eigen prijs, en die prijs maakte ook de plek op de begraafplaats uit. Zelfs de maat van de kist werd benoemd: normaal, corpulent of kind. In een graf stonden de kisten minimaal in 3 lagen, maar 5 was geen uitzondering.

- ▲ Het werk van de aanspreker of aanzegger bestond uit het bezoeken van een lijst familieleden, kennissen en burens, die van het overlijden op de hoogte gebracht werden (afb: Wikipedia)
- ◀ Als er helemaal geen geld te halen viel, werd de overledene op kosten van de stad begraven; er werd alles aan gedaan om deze 'schande' breed uit te meten en daarom bestonden er in de 17e eeuw al begrafenisverzekeringen

Theo Bakker's Domein

Op deze site vindt u makkelijk leesbare maar toch informatieve verhalen over de ontstaansgeschiedenis van Amsterdam. Ze zijn onderverdeeld in rubrieken als Middeleeuwen, godsdiensten, nijverheid en handel, transport, openbaar vervoer, haven, watermanagement, stadsuitleg, annexaties, verkeersdoorbraken, chroniquers en allerlei andere zaken.

Klik hier voor een overzicht van alle PDF's op deze site

